

The dimension of the divine opens forth from the human face...It is here that the Transcendent, infinitely other, solicits us and appeals to us. The proximity of the Other, the proximity of the neighbor, is in being an ineluctable moment of the revelation of an absolute presence...His very epiphany consists in soliciting us by his destitution in the face of the Stranger, the widow, and the orphan...God rises to his supreme and ultimate presence as correlative to the justice rendered unto men. The direct comprehension of God is impossible for a look directed upon him, not because our intelligence is limited, but because the relation with infinity respects the total Transcendence of the other...A God invisible means not only a God unimaginable, but a God accessible in justice. Ethics is the spiritual optics...The work of justice—the uprightness of the face to face—is necessary in order that the breach that leads to God be produced—and “vision” here coincides with this work of justice. Hence metaphysics is enacted where the social relation is enacted—in our relations with men. There can be no “knowledge” of God separated from the relationship with men. The Other is the very locus of metaphysical truth, and is indispensable for my relation with God...The Other is not the incarnation of God, but precisely by his face, in which he is disincarnate, is the manifestation of the height in which God is revealed.

—**Emmanuel Levinas**, *Totality and Infinity*, pp. 78-79
(translated from the French by A. Lingis)

Extended, the lines of relationships intersect in the eternal You. Every single You is a glimpse of that. Through every single You the basic word addresses the eternal You... In every sphere, in every relational act, through everything that becomes present to us, we gaze toward the train of the eternal You; in each we perceive a breath of it; in every You we address the eternal You, in every sphere according to its manner. All spheres are included in it, while it is included in none. Through all of them shines the one presence.

—**Martin Buber**, *I And Thou*, pp. 123, 150
(translated from the German by W. Kaufmann)

Sefer Shenei Luhot ha-Berit, Sha'ar ha-Otiyot, 2

You shall love the Lord your God (Deut. 6:5). And it is [also] written, *You shall love your neighbor as yourself* (Lev. 19:18). Behold these two loves are joined and united through the oneness of God be He blessed, for thus do we conclude [the blessings for the *Shema*] with the words "He who chooses His people Israel with love" and "He who loves His people Israel," and utter the verse of unity. And after this [an exclamation of] the love of God, *You shall love the Lord your God*. The Ten Commandments also conclude [with the words] *that which belongs to your neighbor* (Ex. 20:14).

...[A person] will be complete in all of his [ethical-religious] qualities when he loves his friend as himself...And if he loves his friend as himself, all the more so will he love the Holy Blessed One who acts with freely given love [love with no thought of return] toward him; the truest love...For *You shall love your neighbor as yourself* is the leg upon which the world stands; indeed, *You shall love your neighbor as yourself* is that which causes *You shall love the Lord your God*.

One who is bonded [or 'cleaved'] to [the attribute of] peace, and fulfills *You shall love your neighbor as yourself*, he is then called by the name of God. As it is written in the *Sifrei*, "in the time to come, the righteous will be called by the name of God. For *You shall love the Lord your God* is intended [or 'directed'] toward *You shall love your neighbor as yourself*. [A person] who fulfills one, fulfills the other, and when the love and cleaving of God is upon him, then he is called by His [God's] name. For the name of the Holy Blessed One is "Peace."

ספר השל"ה הקדוש - שער האותיות - אות בי"ת - בריות

(דברים ו, ה) 'ואהבת את ה' אלהיך', וכתוב (ויקרא יט, יח) 'ואהבת לרעך כמוך'. הנה מחברות אלו שתי אהבות, (ומתייחדים) [ומתיחדות] על ידי אחדותו יתברך, כי כן אנו מסימין 'הבוחר בעמו ישראל באהבה', ו'אוהב עמו ישראל' (ברכות ק"ש), ואומרים פסוק היחוד, ואחר כך אהבת השם יתברך, 'ואהבת את ה' אלהיך', גם עשרת הדברות מסימין 'אשר לרעך' (שמות כ, יד; דברים ה, יח).

תמצא הבא דמציאות הם תלויים באהבת חברו כמוהו, כל מצות צדקה, ולקט שכחה ופאה, תרומות ומעשרות, ומשא ומתן באמונה, ואסור רבית, והרבה פיוצא בהם, אחר כך כמעט כל המדות, הרחמים וההננינה וארף אפים ורב חסד, ודוננו לכף זכות, ושלא לעמד על דם רעך, והרחקת רכילות ולשון הרע, והוצאת דבה, ולצנות, וקנאה, ושנאה, ונטירה, וענין פעס ורצון, ורדיפת הכבוד, ומדות אלפי אלפים פיוצא בהן, שיקנים רב מצות עשה ולא יעבר על רב לא תעשה, ויהיה שלם בכל המדות פשיאיהב לחברו כמוהו. ואף מה שלא שיה בין אדם לחברו, כמו מאכלים אסורים, וחמץ בפסח, וכיוצא בהם, יקנים בקל וחמר, אם יאהב לחברו בעצמו, קל וחמר יאהב להקדוש ברוך הוא העושה חסד חנם עמו, חסד של אמת, והוא אדון העולם, ובגדו הכל יתברך שמו, הרי 'ואהבת לרעך כמוך' הוא הרגל שהעולם עומד עליו, הרי 'ואהבת לרעך כמוך' הוא הגורם 'ואהבת את ה' אלהיך'.

והדבק בשלום, ומקים 'ואהבת לרעך כמוך' (ויקרא יט, יח), אז יהיה נקרא בשם ה', כדאיתא בספרי (עקב מ"ט) שלעתיד יהיו נקראים הצדיקים בשם ה', פי 'ואהבת את ה' אלהיך' (דברים ו, ה), מכון ל'ואהבת לרעך כמוך', המקנים זה מקנים זה, וקשואהבת ודבקות השם עליו, אז נקרא בשמו, פי שמו של הקדוש ברוך הוא 'שלום'.

For love of neighbor is integrated with the love of the Holy Blessed One; the magnitude of the obligation to love the neighbor is for the sake [or 'honor'] of the love of the Holy Blessed One. That is, [a person] should recall that he is made in the supernal image and likeness, and the portion of the soul that dwells within him is a divine portion from above. Thus are we called "Assembly of Israel," for we are all assembled and united together in the secret of his blessed unity.

כי אהבת רעך משתלב עם אהבת הקדוש ברוך הוא, כי גדל חיוב אהבת הרע הוא לכבוד אהבת הקדוש ברוך הוא, דהיננו שיזכר שהוא עשוי בצלם ובדמות עליון, וחלק הנשמה שבו היא חלק אלוה ממעל, ועל פן נקראים אנחנו 'פנסת ישראל', כי פלנו מכנסים ומתיחדים בסוד אהדותו ותפריך.

According to the sage, Rabbi Avraham Yagel: These two loves are the two pillars of the Torah, and so it is fitting that they resemble one another. And just as love of God is [to be performed] with all of one's heart, soul, and might...so too in love of [one's fellow] creatures... *With all of your heart*—that is to say that one should not hate any person in one's heart. As it is written (Lev. 19:17), *Do not hate your brother in your heart*. Hatred in the heart mainly comes from jealousy... *With all of your soul*—that is, even though your friend is not your equal in [ethical-spiritual] attributes, you nevertheless are obligated to tolerate him and [even] love him for the sake of God who made him this way... *With all of your might*—[overcome] the hatred that befalls those of the same tradecraft...A given artisan should think [instead] that all derives from God, all wealth and honor...

והחכם הר"ר אברהם יגל (לקח טוב דף ז.): וְלִהְיוֹת שְׂשֻׁמִי הַאֲהָבוֹת הָאֱלוֹהִים שְׁנֵי עֲמוּדֵי הַתּוֹרָה, רְאוּי שְׂיִהְיוּ דוֹמִים זֶה לְזֶה. וְכִמּוֹ שְׂאֵהֶבֶת הַמִּקּוּם הִיא כְּכֹל לֵב וְנַפֶּשׁ וּמֵאָדָּה, הַצּוֹנֵי לוֹמַר, כִּי לְקַיֵּם מִצְוֹת ה'... צָרִיךְ לְהִתְלַהֵב בְּנַפְשׁ מִשְׁלֵהֶבֶת הָאֱלֹהִים וְהִתְרַאָּה הַפְּנִימִית, עַד שְׁאֵפְלוּ אַדָּם נוֹטֵל נְשֻׁמָּתוֹ לֹא יַעֲבֹר מִפְּקוּדֵי ה' וּמִצְוֹתָיו... כֵּן בְּאֲהֶבֶת הַבְּרִיּוֹת יִהְיוּ שְׂשֻׁמִי אֱלֹהִים. כִּי צַד, 'כְּכֹל לְבָבְךָ', הֵינּוּ שְׂלֵא לִשְׂנֹא שׂוֹם אָדָם בְּלֵב, כִּמוֹ שְׂנֵאמַר (וּיקרא יט, יז) 'לֹא תִשְׂנֵא אֶת אָחִיךָ בְּלֵבְךָ', וְהַשְׂנֵאָה שְׂבֵלֵב רַבָּה בָּאָה מִחֲמַת הַקְּנָאָה, וּגְדוּלָה הַשְׂנֵאָה הַבָּאָה מִחֲמַת הַקְּנָאָה... 'כְּכֹל נַפְשְׁךָ', הֵינּוּ אֶף עַל פִּי שְׂחִבְרָךְ אֵינּוּ שׂוֹה בַּמַּדּוֹת כְּנַפְשְׁךָ, חֵיב אֶתְּהָ לִּסְבֹּל אוֹתוֹ וְלֵאֱהָב אוֹתוֹ, בַּעֲבוּר ה' שְׂכַחָה בְּרֵאוֹ... הַמִּין הַשְּׁלִישִׁי מֵהַשְּׂנֵאָה, הִיא הַבָּאָה מִחֲמַת דְּרָרָא דְּמִמוֹנָא, וְזֶהוּ שְׂנֵאָמַר (שם) 'כְּכֹל מְאֹדְךָ', וְכִזּוֹ הַשְּׂנֵאָה, גַּם כֵּן אוֹתָהּ הַנוֹפֶלֶת בֵּין בַּעֲלֵי הָאֲמִנּוּת, שְׂכַל אֲמֵן שׂוֹנֵא בְּנֵי אֲמִנּוּתוֹ (בְּרֵאשִׁית רַבָּה פ"ב ס"ב), וְעַל דְּרָךְ הַדְּבָר הַזֶּה גַּם כֵּן מִזְהָרִים אָנוּ. וְכַשִּׁיחֲשַׁב הַבַּעַל הַבְּעַל אֲמִנּוּת שְׂהַפֵּל מֵאֵת ה', הַעֲשֵׂר וְהַכְּבוֹד, וְאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בָּמָה שְׂמוֹכֵן לְחַבְרוֹ (יומא לח ב), לֹא יִשְׂנֵא לְבַעַל אֲמִנּוּתוֹ, אֲדַרְבָּה יֵאֱהָב אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַדְּמוּתוֹ אֱלֹהִים.

Sefer Shenei Luhot ha-Berit, Sha'ar ha-Otiyot, 4

There should be a great peace between a man and his wife, for the [divine] name *Y"YH* dwells among them. As our Rabbis of blessed memory said (BT *Sotah*, 17a): "...a man and a woman attained [an indwelling of] the Divine Presence among them, and did not [instead] attain a fire that would devour them." **If they engage in conflict, heaven forbid, then they erase the [divine] name, and all that remains is fire.** Behold, the greatness of the commandment to bring about peace between a man and his friend is well known. All the more so [should it be] between a man and his wife. And if it is said that [there should be peace] between a man and his friend's wife, how much the more so with his own wife! He and she should see to it that there is peace between them—then they will be happy in this world, and it will be good for them in the world to come.

ספר השל"ה הקדוש - שער האותיות - אות דל"ת - דרך ארץ (ל"ט)

וְיִהְיֶה שְׁלוֹם גָּדוֹל בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, כִּי שֵׁם י"ה שׁוֹכֵן בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סוֹטָה יז א) שְׁאִישׁ וְאִשָּׁה שְׂזוּכוּ כו' ["איש ואשה זכו שכינה ביניהן לא זכו אש אוכלתן"]. ואם עוֹשִׂים מַחֲלָקֶת חֵס וְשְׁלוֹם, אָז מוֹחֲקִים הַשֵּׁם וְנִשְׁאָר אִשׁ וְאִשׁ בַּר מִנֵּן. וְהִנֵּה גוֹדֵעַ גְּדֹל הַמִּצְוָה שֶׁל הַבָּצָת שְׁלוֹם בֵּין אָדָם לְחֵבֵרוֹ, וּמִפֶּל שֶׁפֶן בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ, וְאִם אָמְרוּ בְּאִשְׁתׁ חֵבֵרוֹ כֵּן, קָל וְחֹמֵר בְּאִשְׁתּוֹ, שִׁירָאָה הוּא וְהִיא שִׁיְהִיָּה שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם, וְאָז אֲשִׁרְיָהֶם בְּעוֹלָם הַנֵּה, וְטוֹב לָהֶם לְעוֹלָם הַבָּא.

ספר השל"ה - ספר במדבר דברים - פרשת עקב תורה אור (א)

והגרים הם אהובים ליוצר כל יתברך, שכן השוה אהבתם לאהבתו, דכתיב ואהבת את ה' אלהיך וכתיב ואהבתם את הגר. וזהו סוד רבי עקיבא שהיה בן גרים, נכנס בחלק האהבה של הש"י בקדושתו, ובכן עלה למחשבה.

ספר ראשית חכמה - שער הענוה - פרק חמישי

טעם אהבת החברים על דרך הכתוב הוא כי טעם אחר שהוא אמת ומוסכם בפי הכל היות כל הנשמות אצולות ממקום גבוה, צריך שיאהב כל נשמות חבריו במה שהם חלק אלוה ממעל במציאות שהוא אוהב את נשמתו, וכמו שהאלהות העליון מתייחד תכלית הייחוד וכן הנשמות למעלה אין בהם קנאה ותחרות ושנאה חס ושלום, כי המדות האלו הם מדות חיצוניות מהקליפה החיצונה אבל בקדושה הכל הוא באהבה וכמו שהארכנו בשער האהבה בפרק ראשון ובפרק ששי עיין שם. ואף על פי שאמרו רבותינו ז"ל שבגן עדן תחתון כל אחד נכוח מחופתו, אין זה מפני שנאה, אלא מתבושש הוא בחשבו שהיה ראוי שישג הוא למדריגה ההיא שיאיר בו האור העליון יותר ממה שיש לו שכל חשק הצדיקים בגן עדן הוא זה, נמצא שהיא קנאה המביאה לידי אהבת השם ואוהב את חבריו שזכה למעלה ההיא על ידי מעשיו. והנה מצד ב' דברים צריך לאהוב את חבריו, הא' מצד הנשמה, הב' מצד הגוף. ועל ב' בחינות אלו אפשר שאמר הנביא (מלאכי ב, ו) הלא אב אחד לכלנו אל אחד בראנו, מדוע נבגוד איש באחיו, ופרש רש"י ז"ל, הלא אב אחד לכלנו הוא יעקב אבינו ע"ה. ובודאי בחינה זאת הוא בחינה מצד הגוף שיעקב אבינו ע"ה היתה מטתו שלמה בלי שום ערבוב קליפה, וזכה להוליד י"ב שבטים שהוציאו ע' נפש והכל בקדושה שלא יצא שום אחד מהם לחוץ, ולכן אז נבדלו ישראל משאר האומות, אמנם יעקב חבל נחלתו כדפי' בשער הקדושה פרק א. ולכן אסור לנו להתערב ולהתחתן עם שאר ע' לשון. וכן פירש בזוהר והעתקנו לשונו בשער הקדושה פרק ד שאמר זכאין אינון צדיקיא וכו' גופא דילהון קדישא נפשא דילהון קדישא. אל אחד בראנו, בראנו הוא מצד הנשמה כי הבורא יתברך מצד רוחניותו בורא הנשמות שהם רוחניות כמותו כמו שפי' ז"ל ג' שותפין באדם וכו' והנשמה משתוה להקדוש ברוך הוא בה' דברים כמו שפי' בפרק קמא דברכות בענין ה' פעמים שנאמר ברכי את ה'.

ספר ראשית חכמה - שער האהבה - פרק ראשון

עוד נתבאר ענין האהבה (זהר כי תשא דף קץ עוד ע"ב) זה לשוננו, אוריתא רחימו ואחוה וקשוט אית בה, אברהם רחים ליצחק יצחק לאברהם מתחבקן דא בדא. יעקב, תרוויהו אחידן ביה ברחימו ובאחוה יהבין ליה רוחיהו דא בדא. למדנו הרשב"י עליו השלום סוד מהות האהבה, והענין במה שאמר למעלה מזה בענין אהבת החברים, כל חבריא ביומוי דרבי שמעון רחימו דנפשא ורוחא הוה ביניהו. וענין זה מבאר כי אהבת האדם לחברו הוא על ידי הנפש, כי רצון הנפש היא האהבה, ואף על פי שהגופים נחלקים ונפרדים זה מזה, הנפש של זה וזה היא רוחנית, והרוחניות אינו נפרד אלא מיחד תכלית האחדות, ובהיות הנפש של חבר אחד מעורר רצונה לאהב את חברו, גם חברו יתעורר נפשו ויאהב אותו ויהיו שני הנפשות אחת, כמו שאמר הפסוק בענין דוד ויהונתן (שמואל א יח א) ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד ויאהבהו יהונתן כנפשו, ואהבת דוד ליהונתן הורה אהבתו לו, כאמרו (שם-א כ מא) וישקו איש את רעהו ויבכו וגו' עד דוד הגדיל, וכן אמר בפטירתו (שם ב א כו), נפלאה אהבתך לי מאהבת נשים: ומציאות זה שיתקשרו הנפשות זו בזו ומציאות בהתעוררות האהבה למדנו שלמה המלך עליו השלום באמרו (משלי כז יט) כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם, ופרשו רבותינו זכרונם לברכה (ילקוט תתקסא) אמר רבי חנינא וכי יש פנים למים, אלא מה המים הללו אתה נותן אותם בכלי ומסתכל בהם והם נראין לך, כך לב האדם לאדם, עד כאן לשוננו. והוא מבאר במה שפרשו שם, כי כמו שהמים שבכלי בהסתכל האדם בהם פניו יראה בהם פניו, והם שני מיני פנים, האחד הפנים שהוא מסתכל בהם אור ישר, והפנים שבמים שהוא רואה אור חוזר מלמטה למעלה מהמים שבכלי אליו, ושני הפנים הם אחד מתקשרים כאחת, ואם האדם יעלים ראותו מהמים לא יתראה במים שום דבר, שאם אין אור ישר אין אור חוזר, כן לב האדם לאדם שבמורר האדם רצון לבו לאהב את חברו, הרצון ההוא יעורר רצון לב חברו אליו. ועם היות שאמרנו שהפנים שאדם מסתכל במים הם אור ישר, זהו לפי המציאות הגשמי, אבל במציאות הרוחני זהו סוד התעוררות תחתון העולה ממעשינו אל השכינה, והוא ענין מין נוקבין הנאמר בזהר, ואם אין התעוררות תחתון אין התעוררות עליון, שנאמר (בראשית ב ו) ואד יעלה מן הארץ, ואחר כך והשקה, כדפרשו בזהר בפרשת בראשית: ולהבין דברי המשל על הנמשל בכל ולהבין פרטיהם הוא כי כמו שבהסתכל אדם במים כדי שיתראו שם פניו צריך שני דברים, מים וכלי, ואם יחסר אחד מאלו לא יתראו פנים כלל, כן צריך נפש ולב, וכבר פרשו בתקונים בכמה מקומות שהנפש משכנה בלב, הלב הוא הכלי והנפש היא המים שבכלי, שלב בלא נפש הוא ככלי בלי מים, וכשם שההסתכלות במים אם אין כלי לא יתראה דבר, כי הכלי מפני שהוא עב הוא הגורם שתחזור הצורה ההיא לאחור, כי המים הם פשוטים ומפני פשיטותם הצורה המתראה בהם עוברת חוצה להם אם אין דבר שיעכב הצורה, והוא כדמיון המראה הלטושה, שאם אין אחריה רקיע עבה שיעכב הצורה, תצא הצורה לחוץ ולא יראה האדם דבר, כן לא יקנה האדם אהבה בנפש אדם שלא ראה צורת האדם ההוא, כדי שבהתעורר אהבתו לו תתעורר אהבת חברו אליו, והסתכלות הפנים במים הוא התעוררות האהבה המתעורר מרצון נפש שבלבו אל נפש שבלב חברו, ואז שתי הנפשות יתקשרו קשר אחד באהבה, אף על פי שיהיו רחוקים זה מזה, כי המים שהם הנפשות הם דקות ורוחניות כלם חלק אלוה ממעל, אין ביניהם פרוד, אף על פי שהם בכלים נפרדים, והוא כדמיון עצמות פנימיות האלהות שהוא בתוך כלי הספיר שהפנימיות כלו אחד מתיחד, אף על פי שהכלים משתנים. וכבר ידעת שהמשיל ברעיא מהימנא (סוף בא מב ב) הפנימיות למים המתפשטים בתוך הכלים, שאם ישברו הכלים יחזרו המים אל מקורם ויהיו כלם מקור אחד, כמו שהיו קדם ההתפשטות. ובחינת אור ישר ואור חוזר שהם הפנים לפנים אינו מבאר כי אני סומך על מה שנתבאר ממורי עליו השלום. והנה בהקדמה זו נבין מה שאמר המאמר ברחימו ובאחוה יהבין ליה רוחיהו דא בדא, כי התקשרות המדות באהבה זו בזו הוא על ידי רוחם הפנימי, כי מצד הכלים הם כלים נפרדים לפעלתם זו חסד וזו דין וזו רחמים, אבל על ידי הרוח שהוא אחד כדכתיב ורוח אחד להם מתקשרין ויהבין ליה רוחיהו: